

**Gupta, N. K: *Paul and the Language of Faith*.
Michigan : Eerdmans, 2020. 240 s.
ISBN 978-0-8028-7343-9;
284 s. eISBN 978-1-4674-5837-5**

Nijay K. Gupta je odborníkom na *Nový zákon* v portlandskom seminári (Regent College, Univerzita Britskej Kolumbie, Kanada). K jeho známym knihám patrí komentár k 1. a 2. listu Solúnčanom (2019), v ktorom si dal úlohu prečítať všetku dostupnú literatúru k týmto listom v angličtine, nemčine a vo francúzštine. Podobný prístup zvolil aj v recenzovanej knihe, kde literatúra, ktorú využil pri analýze slova πίστις v *Novom zákone* (predovšetkým v listoch apoštola Pavla) tvorí dvadsaťštyri strán (e-book). Ako vo svojej recenzii upozornil Michael F. Bird: „*Nijay Gupta ponúka v súčasnosti najlepší výskum významu ‚viery‘ [faith] a ‚presvedčenia‘ [believe] v kresťanskej Biblii. Pri svojom skúmaní tém ako viera, doktrína, cnosť, vernosť, dôvera, poslušnosť, oddanosť a iných, nenecháva kameň na kameni.*“¹

Gupta píše, že jeho hlavným cieľom bolo preklenúť tak „rigidne kognitívne“, ako aj „spiritualizované definície“ πίστις u Pavla (s. 116). Gupta poukazuje na to, že v histórii kresťanstva existuje napätie medzi „vierou“ [faith]² a racionálnym poznaním. Lenže slovo πίστις, prekladané ako „viera“ [faith], má tiež svoj kognitívny rozmer (presvedčenie, dôvera, lojalita) a nie vždy súvisí so subjektívnym postojom „veriaceho“. Z tohto dôvodu môže mať použitie slova „viera“ [faith] v kresťanstve tri problematické varianty: (a) viera [faith] ako domnienka, (aby sme „verili“, nepotrebujeme dôkazy); (b) viera [faith] ako doktrína, credo („veríme“ v tradíciu, v učenie); (c) viera [faith] ako pasívum („vieru“ prijímame od Boha ako dar) (s. 14-16). Ale Gupta tvrdí, že Pavlove chápanie πίστις neodpovedá ani domnienke, ani doktríne, ani pasivite. Podľa Gupta bolo Pavlove chápanie πίστις ovplyvnené čítaním Septuaginty, čo znamená, že sa musíme zamerať na πίστις v kontexte hebrejskej a aramejskej terminológie. Gupta odкрýva rôznorodé používanie πίστις v gréckej („pohanskej“) literatúre vo význame vernosti, dôkazu, sľubu, prísahy, záväzku, dôvery, povinnosti: významy využívané v obchodných vzťahoch, kde sa vyžadovala vzájomná kooperácia. Jazyk πίστις teda nebol primárne náboženským jazykom. V helenistickej židovskej literatúre (Filón Alexandrijský, Jozef Flavius) je πίστις chápaná ako dôkaz, (politická) lojalita, (vzájomná) dôvera, ale okrajovo sa objavuje aj religiózny význam πίστις (dôvera duše v Boha, symbolické

1 Pozri: BIRD, M. F. (online): <<https://www.eerdmans.com/Mobile/Products/7343/Paul-and-the-Language-of-Faith.aspx>>

2 Krátka poznámka k anglickými slovám „faith“ a „believe“, ktoré sa do slovenčiny často prekladajú jedným slovom: „viera“. V angličtine slovo „believe“ vyjadruje rozumové akceptovanie faktov, preto má aj význam „názor“, či „presvedčenia“, (napr.: „Veríš, že Ježiš žil?“) Slovo „faith“ má odlišný význam, je spojený s náboženskou vierou, (napr.: „Verím v Krista.“)

spojenie duše, mysle a vôle). Historický kontext, v ktorom písal Pavol, tak naznačuje, že πίστις u Pavla sa týka nového typu vzťahu s Bohom (s. 73).

Analýza helenistickej literatúry odhaľuje, že slovo πίστις sa využívalo v troch najčastejších významoch: (a) dôvera, spoľahlivosť; (b) zostať pevný, neotrásený, stály; (c) vernosť, lojalnosť. Čo je dôležité, všetky tieto významy súvisia so *zmluvným* vzťahom. Πίστις nemala teologické (náboženské) kontexty, ale týkala sa integrity, istoty, vernosti a *dôvery* (v zmluvnom) vzťahu (s. 18). Gupta z toho vyvodzuje, že prekladať πίστις vždy ako „viera“ [faith] je nesprávne. Tento historický kontext ovplyvnil aj Pavla, takže podľa Guptu má πίστις v Pavlových listoch významy: (a) „presvedčenia“ [believe]; (b) „vernosti“ [faithfulness], (c) „dôvery“ [trust]. Πίστις ako „presvedčenie“ [believe] vyjadruje korektnú formu poznania reality pomocou mysle vzhľadom na fakty a pravdu. Nieкто môže mať dôveru aj v to, čo nevidí (no nie ako domnienku, tušenie), lebo myseľ dokáže aktivovať nové formy poznania (s. 21). Kto posudzuje realitu len na základe vonkajšieho zdania, nevidí celok reality. Πίστις ako „vernosi“ [faithfulness] vychádza zo zmluvného vzťahu Boh – človek. Takže obe strany vzťahu musia preukazovať lojalitu a vernosť. Aktivita nepochádza len od Boha, vyžaduje sa aj od človeka. Nakoniec πίστις ako „dôvera“ [trust], alebo skôr „dôverovanie“, sa vzťahuje na vôľu, aktívne rozhodnutie na strane človeka. Základom Pavlovho použitia πίστις je preto vzťah medzi božským a ľudským, ktorého centrom je Kristus. Rovnako však πίστις u Pavla obsahuje aj transformujúcu moc novej formy múdrosti („mysle Krista“). Πίστις u Pavla nie je antiracionálna (s. 50). Πίστις u Pavla nemá význam „slepej viery“, ale πίστις predstavuje nový spôsob videnia reality (s. 163).

Gupta rozoberá aj históriu teologických a biblických interpretácií πίστις. Πίστις u *raných teológov* (Klement Rímsky, Ignác Antiochijský, Barnabáš, Diognetus) vyjadruje spôsob, ako odpovedať na evanjelium, takže jazyk πίστις sa blíži jazyku cnosti. Odkazuje na poslušnosť, vernosť, pevnosť, vytrvalosť, sebakontrolu a stálosť v situáciách prenasledovania a utrpenia. U Augustína sa πίστις transformuje na *vedomé* (racionálne) rozhodnutie, vyžadujúce rozum človeka. Tomáš Akvinský už πίστις definuje ako zdôvodnený súhlas rozumu. Podľa Guptu tu dochádza k spojeniu dvoch rovín: objektu viery [faith] a rozumu, pričom πίστις spája Akvinský so zásadnými zložkami učenia (Trojica, inkarnácia, sviatosti, hriech). Moderné interpretácie πίστις (R. Bultmann, K. Barth, E. Käsemann, G. Bornkamm, A. Deissmann, J. Fitzmyer, D. Moo, T. Schreiner, L. Keck). M. Wolter, M. Gorman, M. Bates), ale podľa Guptu už opisujú „existenciálny“ postoj človeka, v ktorom prijíma a odpovedá na dar Božej spravodlivosti. Πίστις ako „transformujúca participácia“ súvisí s novým pochopením vlastného ja; πίστις ako poznanie, že Kristus je tu *pre mňa*, poznanie, ktoré zakladá hlbšie seba prijatie (konfrontácia s vlastnou pýchou a prázdnotou), umožňujúce πίστις ako *konanie*.

Gupta sa venuje aj problému *protikladu* konania (skutkov) a viery (ἔργα/πίστις). Podľa neho je potrebné tento údajný protiklad skutkov a viery prehodnotiť. Pavol nechápal πίστις pasívne („spoliehanie sa na Krista“). Príchod Mesiáša začal novú éru, v ktorej sprostredkovateľská rola Tóra („skutky“),

(nie však samotná Tóra), stratila svoje opodstatnenie, a prázdne miesto vyplnila „rýdza πίστις“ (s. 174). Πίστις vyjadruje puto s Bohom v Kristovi *a cez Krista, Kristus je v centre tohto vzťahu, a preto sa πίστις nestáva novým nomizmom*, ale tým, čo Gupta nazýva „pistizmom“ (s. 175). Πίστις neznamená *nekonanie*, ale aktívnu dôveru v Boha skrze Krista. Pavol tak neoddeľuje πίστις od Tóry, ale πίστις od prepísaných skutkov Tóry (s. 185). Pavol nemal problém so skutkami *per se*. V Pavlovom chápaní znamená vzťah ku Kristovi konanie, *konanie πίστις*, konanie toho, čo je dobré, správne, a to ako otázku povinnosti (s. 225).

Gupta upozorňuje, že jeho kniha sa len okrajovo týka diskusie vôkol výrazu πίστις Χριστοῦ (problém genitívu Χριστοῦ v *Rim, Gal, Flp*) (s. 25, 26, 47). Výraz πίστις Χριστοῦ sa dá preložiť objektívnym genitívom (viera v Krista) alebo ako subjektívny genitív (viera Krista). Sám sa prikláňa k „tretiemu pohľadu“ (alebo „eschatologickému pohľadu“) (s. 212). V tomto prípade πίστις Χριστοῦ vyjadruje Kristovu πίστις *ale* aj πίστις človeka, ktorý odpovedá na Kristovu ponuku vzťahu s Bohom. Ide o vzťah k Bohu iniciovaný Kristom, ale človek na tomto vzťahu participuje cez πίστις. „Tretí pohľad“ je ale *výzvou pre prekladateľov*. Gupta navrhuje preklad „*Christ-realtion(ship)*“ (s. 214).

Guptu privádza jeho výskum πίστις *k dôležitému záveru: slovo πίστις* nie je možné prekladať iba jedným „statickým“ slovom „viera“. Πίστις je „pozoruhodne dynamické slovo“ (s. 220), pri preklade ktorého vždy musíme zvažovať jeho kontext. Podľa Guptu dokážeme identifikovať tri kľúčové významy πίστις, ktoré by sme mali mať pri preklade na mysli: (a) πίστις ako viera [faith]; (b) πίστις ako dôvera [trust]; (c) πίστις ako vernosť [faithfulness] (s. 221 – 222). Gupta nakoniec vyjadruje svoje „tušenie“, že πίστις „*sa stalo dôležitým slovom pre ľudí, ktorí uctievali neviditeľné božstvo, a osobitný dôraz kládli na neskoršiu nádej, že ho v konečnom veku uvidia na vlastné oči. Nateraz však museli upriamiť zrak na realitu, ktorá je skrytá, na neviditeľnú realitu, presahujúcu zrakové vnímanie*“ (s. 232).

Navzdory tomu, že kniha nie je rozsiahla (284 strán, e-book), ponúka hutný text s rozsiahlym poznámkovým aparátom. Ako píše vo svojom predhovore James D. G. Dunn: „*Pozorné čítanie posilní a snád' aj skoriguje čitateľove pochopenie viery. Čo viac by sme si mohli želať?*“ (s. 9).

Milan Hrabovský
Ancienne Route 9
1218 Le Grand-Saconnex GE
Suisse
milan.t.hrabovsky@gmail.com